

Avd för vård och omsorg
Sektionen för vård och socialtjänst
Margareta Erman

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Betänkandet vårdnad, boende, umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar (SOU 2005:43)

Sveriges Kommuner och Landsting, nedan kallad förbunden, som beretts tillfälle att avge yttrande får härmed anföra följande.

Sammanfattning

Förbunden delar utredningens grundläggande bedömning att enbart och uteslutande barns bästa ska vara avgörande vid alla beslut om vårdnad, boende, umgänge och annan kontakt än umgänge. Vid sådana beslut bör samförståndslösningar eftersträvas.

Förbunden avvisar att kommunen ska vara skyldig att erbjuda föräldrar samarbetsamtal om barnets försörjning och skyldigheten att hjälpa föräldrar att träffa avtal om underhåll. Kommunerna saknar kompetens och resurser för uppgiften.

Förbunden avvisar utredningens bedömning att reglerna om en vårdnadshavares bestämmanderätt rörande barnet inte bör ändras. Vi anser att frågan om vårdnadshavares bestämmanderätt bör utredas och få en snar lösning.

Förbunden avvisar utredningens förslag att mot en förälders vilja döma till växelvis boende. Ett växelvis boende bör grunda sig på bl.a. föräldrars förmåga att samarbeta.

Förbunden avvisar utredningens förslag att bestämmelsen om medling i ärenden om verkställighet bör upphävas.

Förbunden delar utredningens syn när det gäller begränsningar i rätten till gemensam vårdnad.

Förbunden instämmer i utredningens förslag att socialnämnden ges tillfälle att yttra sig till domstol innan beslut fattas om umgängesstöd och annan åtgärd än umgänge.

Förbunden ansluter sig till utredningens förslag om att införa en sekretessbrytande regel i FB 6 kap 19 §. Vi bedömer att ökad tillgång på information från annan socialnämnd bör medföra att kvaliteten på utredningar om vårdnad, boende,

Sveriges Kommuner och Landsting

118 82 Stockholm, Besök: Hornsgatan 20
Tfn: växel 08-452 70 00, Fax: 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

umgänge och annan kontakt än umgänge förbättras.

Förbunden anser att utredningens förslag innebär ökade kostnader för kommuner och rättsväsendet. Det gäller bl.a. samtal med barn och föräldrar i ett tidigt skede och mer omfattande snabbupplysningar samt utbildnings- och fortbildningsinsatser av domare, nämndemän och medlare.. Vi förutsätter att kommunerna, i enlighet med finansieringsprincipen, kommer att kompenseras fullt ut och att rättsväsendet tillförs ekonomiska resurser.

Förbunden har i övrigt inget att erinra mot utredningens förslag.

3. Barnets bästa

Utredningen föreslår att enbart och uteslutande barnets bästa ur ett barnperspektiv ska vara avgörande vid alla beslut som rör vårdnad, boende, umgänge och annan kontakt än umgänge. Bedömningen ska grunda sig på en helhetsbedömning av barnets situation där barnets samtliga behov och omständigheterna i övrigt beaktas.

Detta markeras genom ett tillägg till FB 6 kap 2a §. Bestämmelsens lydelse är övergripande och gäller tillämpningen av hela 6 kapitlet.

Förbunden konstaterar att redan i dag gäller att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Enligt förbundens mening bör, vid tillämpning av denna grundläggande regel, föräldrars behov av sina barn och barns behov av sina föräldrar också beaktas. Vid alla beslut om vårdnad, boende och umgänge är det därför viktigt att sträva efter samförståndslösningar, något som också utredningen betonat.

Förbunden delar utredningens grundläggande bedömning.

4.2.2. Samarbetssvårigheter samt 4.2.3. Familjevåld

Utredningen föreslår att möjligheten för en domstol att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja stramas upp. Domstolen får besluta om gemensam vårdnad endast om det kan antas att föräldrarna kan samarbeta i frågor som rör barnet.

Vidare föreslås att om en förälder utsätter en familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande behandling bör gemensam vårdnad vara utesluten. Avsteg från denna princip får göras endast om en utredning visar att det inte finns risk för att barnet far illa och att gemensam vårdnad i övrigt är förenlig med barnets bästa.

Förslaget innebär även att en vårdnadshavare som avsiktligt dödat den andra föräldern i princip alltid ska skiljas från vårdnaden.

För att tydliggör vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömning av om föräldrar ska få gemensam vårdnad om barnet eller inte föreslås ett tillägg till FB 6 kap 5 §.

Förbunden konstaterar att gemensam vårdnad har haft stor betydelse för att ge ett barn tillgång till båda sina föräldrar. Förbunden är dock medvetna om att det finns fall där det ur ett barnperspektiv är direkt olämpligt med gemensam vårdnad. Förekommer det familjevåld eller samarbetssvårigheter som är betydande bör gemensam vårdnad vara utesluten.

Förbunden ansluter sig till utredningens förslag.

4.4.5 Reglerna om bestämmanderätten bör inte ändras

Utredningen pekar, i avsnitt 4, på de svårigheter som emellanåt kan förekomma när föräldrar, som har gemensam vårdnad om barnet, inte kan enas när det gäller bl.a. val av skola, förskola och hälso- och sjukvård.

Utredningen diskuterar bl.a. lämpligheten i att ge en domstol rätt att besluta i sådana frågor.

Möjligheten att processa om sådana frågor kan innebära att barnet blir föremål för ytterligare och upprepande processande, vilket kan bli påfrestande för barnet. Utredningen pekar på möjligheten för en förälder att, vid allvarliga samarbetssvårigheter, väcka talan om ensam vårdnad.

Utredningen konstaterar att ett barn måste ges möjligheter till hälso- och sjukvård och andra stödinsatser även om en vårdnadshavare motsätter sig detta. Förutsättningarna för att införa bestämmelser om en sådan möjlighet måste utredas närmare. Utredningen anser, mot den bakgrunden, att reglerna om bestämmanderätten inte bör ändras.

Förbunden har uppmärksammat de problem som sammanhänger med bestämmanderätten. Det är inte acceptabelt att en vårdnadshavare kan motsätta sig t.ex. att barnet får erforderliga stödinsatser, insatser enligt LSS eller behövlig hälso- och sjukvård.

Förbunden avvisar utredningens bedömning att reglerna om vårdnadshavares bestämmanderätt inte bör ändras. Vi anser att frågan om en vårdnadshavares bestämmanderätt behöver utredas och få en lösning med det snaraste.

5.2 Växelvis boende

Utredningen föreslår att det, genom ett tillägg i FB 6 kap 14 a §, blir möjligt för en domstol att besluta om växelvis boende även om en förälder motsätter sig det.

Domstolens beslut om vilken förälder barnet ska bo tillsammans med eller att barnet ska bo växelvis hos båda sina föräldrar ska grundas enbart på vad som är bäst för barnet.

Förbunden avvisar förslaget att det ska vara möjligt att döma till växelvis boende mot en förälders vilja. En grundläggande förutsättning för att växelvis boende ska vara bra för barnet är att föräldrarna kan samarbeta och att de inte låter sina inbördes konflikter påverka barnets situation. Barns behov och intressen förändras med deras stigande ålder. Föräldrarna måste kunna hantera det växelvisa boendet på ett för barnet flexibelt sätt. För att barnet ska kunna upprätthålla sina sociala kontakter, gå i skolan och utöva sina fritidsaktiviteter bör föräldrarna bo förhållandevis nära varandra.

Bedömningen av om ett växelvis boende är lämpligt måste vara helt individuell och ta sikte på vad som är bäst för det aktuella barnet. Det måste läggas särskilt stor vikt vid barnets egen inställning i frågan. Den föreslagna åtgärden är alltför långtgående enligt förbundets mening.

Förbunden avvisar utredningens förslag.

6.4 Umgängesstöd och annan lämplig åtgärd

Utredningen föreslår att personer som utses av socialnämnden, i enlighet med ett domstolsavgörande, ska benämnas umgängesstöd. Domstolen ska besluta om att umgängesstöd ska medverka vid umgänge, endast om barnet har behov av det. Domstolen kan också besluta om annan lämplig åtgärd om barnet har behov av det.

Domstolen måste göra en prövning i frågan utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och redovisa sina överväganden. Innan domstolen förordnar om umgängesstöd eller annan lämplig åtgärd, ska socialnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

Förbunden har uppmärksammat att socialnämnderna har problem med att domstolen, utan att ha haft kontakt med nämnden, dels beslutat att socialnämnden ska uppdra åt en person att närvara vid umgänget dels beslutat om umgängets omfattning. Förbunden vill understryka vikten av att en domstol måste låta socialtjänsten yttra sig innan beslut fattas om umgängesstöd. Genom förslaget ges socialtjänsten bättre förutsättningar att ordna umgänget på det sätt som är bäst för det enskilda barnet.

Förbunden ansluter sig till utredningens förslag.

8. Barnets rätt att komma till tals och påverka

Barns rätt att komma till tals framgår av FB 6 kap. 2 b § ”..hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.”

I betänkandet konstateras att barnet inte alltid kommer till tals i ett tidigt skede när det gäller frågor om vårdnad, boende eller umgänge. Utredningen föreslår därför att socialnämnden, om det inte är olämpligt, ska samtala med barnet innan socialnämnden godkänner föräldrars avtal om vårdnad, boende och umgänge eller annan kontakt än umgänge.

Vidare föreslås att nämnden inför snabbupplysningar till domstolen ska samtala med föräldrarna och barnet, om det inte är olämpligt. Utredningen föreslår dels att FB 6 kap. 2 b § omformuleras dels att 20 § tillförs bestämmelser om sådana samtal.

Förbunden konstaterar att det finns för- och nackdelar med förslaget. Som skäl för att inte tala med barnet i ett tidigt skede kan anföras bl.a. att man inte onödigtvis bör blanda in barnet i föräldrarnas konflikt. Vidare finns risk för att barnets uttalande vid ett enda samtal kommer att tillmätas för stor betydelse. Allt för stor press läggs på barnet. Som skäl för att samtala med barnet i ett tidigt skede kan anföras bl.a. att barnet ges möjlighet att berätta hur det känner sig när föräldrarna är i konflikt. Vidare ges socialtjänsten möjlighet att fånga upp och stödja barnet. Sammantaget anser förbunden dock att utredningens förslag är till barns bästa.

Förbunden ansluter sig till utredningens förslag.

9.3.1 Samarbetssamtal om barns försörjning och avtal om underhåll

Utredningen redovisar för- och nackdelar med ett system där kommunerna är skyldiga att erbjuda föräldrar samarbetssamtal om barnets försörjning och att hjälpa föräldrar att träffa avtal om underhåll.

Förbunden vill framhålla att kommunerna varken har kompetens eller resurser för sådana uppgifter, vilket också framgår av utredningen.

Föräldrarnas ekonomiska förhållanden kan många gånger vara av så komplicerad natur att det behövs juridisk och ekonomisk kompetens för att hantera dem. Det kan handla om förmögenheter, aktier, fastigheter, egna företag m.m. En felaktig ekonomisk rådgivning eller ett felaktigt avtal kan leda till rättsförluster för den enskilde.

Det finns sålunda risk för att fokus flyttas från barnet till de ekonomiska frågorna, bidrag som är kopplade till var barnet bor, barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag.

Frågor om vårdnad, boende och umgänge ska lösas utifrån vad som är bäst för barnet och inte vad som är bäst utifrån föräldrars ekonomiska överväganden.

Det kan noteras att Svenska Kommunförbundet tidigare har avvisat denna fråga i sitt yttrande över Underhållsstödsutredningen (SOU 2003:42).

Förbunden avvisar förslaget att kommunen ska vara skyldig att erbjuda föräldrar samarbetsamtal om barnets försörjning och skyldighet att hjälpa dem att träffa avtal om underhåll.

10.3. 2 Sekretessbrytande regler

Utredningen föreslår att en sekretessbrytande regel införs i FB 6 kap. 19 § som gör det möjligt att hämta uppgifter från en annan socialnämnd.

Förbunden konstaterar att det är en brist att inte kunna begära information från en annan socialnämnd i samband med bl.a. vårdnadsutredningar. Det är därför positivt att denna möjlighet öppnas och bedömer att kvaliteten på utredningarna därmed kommer att förbättras.

Förbunden ansluter sig till utredningens förslag.

12.2.4 Medlingsinstitutet

Utredningen föreslår att bestämmelsen om medling i ärenden om verkställighet bör upphävas.

Förbunden anser att det, utöver arbetet med samförståndslösningar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge, kan behövas ytterligare insatser i strävan att få föräldrar att enas. Vi anser därför att möjligheten till medling inom verkställighetsprocessen bör finnas kvar.

Förbunden avvisar utredningens förslag.

14. Kostnads- och konsekvensanalys

Utredningen konstaterar att de föreslagna ändringarna torde leda till vissa kostnadsökningar i ett initialskede men kan i ett längre perspektiv inte antas leda till några kostnadsökningar för det allmänna.

Förbunden anser att utredningens förslag om bl.a. samtal med barn och föräldrar i ett tidigt skede och fylligare snabbupplysningar medför ökade kostnader för kommunernas socialnämnder. Vi förutsätter att, i enlighet med finansieringsprincipen, kommunerna kommer att kompenseras fullt ut. Förbunden konstaterar vidare att resurser kommer att krävas för utbildning och fortbildning av såväl domare som nämndemän och medlare. För att utredningens förslag ska kunna

genomföras krävs därför att rättsväsendet tillförs ytterligare ekonomiska resurser.

Övrigt

Förbunden ansluter sig i övrigt till utredningens förslag.

Sveriges Kommuner och Landsting

Ilmar Reepalu
Ordförande Svenska Kommunförbundet

Lars Isaksson
Ordförande Landstingsförbundet

Reservation anmäldes av m-, fp-, c- och kd-ledamöterna, bilaga 1

2005-09-09

*Reservation från m-, fp-, c- och kd-ledamöterna***Betänkandet "Vårdnad, boende, umgänge – barnets bästa, föräldrars ansvar" (SOU 2005:43)**

Utifrån ett barnperspektiv anser vi att det finns goda skäl att införa en ordning med möjlighet att utse ett särskilt ombud för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge. Särskilt viktigt är det för barn som lever i familjer där det finns misstankar om våld eller andra övergrepp, att genom ett oberoende ombud kunna framföra sin inställning i t.ex. frågan om umgänge. Förslaget om möjlighet att utse ett särskilt ombud för barn i dessa mål ligger dessutom i linje med kommitténs övriga ställningstagande och borde därför ha framlagts för förslag i betänkandet.